

LUİGİ PİRANDELLO VE “DIŞLANMIŞ KADIN”, “ÖLÜ MATTIA PASCAL” VE “BİRİ, HİÇBİRİ VE YÜZBİNLER” ADLI ROMANLARINDA MUTSUZLUK TEMASI

Ebru Balamir*

Özet

İtalyan Tiyatrosunun en önemli yazarlarından biri olan Luigi Pirandello (1867-1936) tiyatrolarından önce önemli romanlar yazmıştır. Bunlardan üçü, “Dışlanmış Kadın, Ölü Mattia Pascal, Biri, Diğerleri ve Yüzbinler”dir. Bu romanların başkahramanları Pirandello’nun yaşama olan bakış açısını iyi ifade ederler. Pirandello, kahramanları aracılığıyla insanın topluma ve sosyal yaşantıya ayak uydurabilmek için geçirdiği evreleri, bu evreler sırasında insan ruhunun sıkıntılarını dile getirir. İnsan, kendine toplumun verdiği biçim ve rol içerisinde kaybolmakta, bu kayboluşun bilincine vardığında ise bu kimlik ve rolden çıkmak, kendi olmak istemektedir. Ancak toplum bu durumda kişiyi dışlayacak ve onu hasta olarak nitelendirecektir. Toplumdan soyutlanmamak uğruna kişi, bu kendi kimliğine kavuşma sevdasından, belki de mutlu olmaktan vazgeçecek ve çareyi yine toplumun ona verdiği biçim ve rollere dönmekte bulacaktır. Kendi gibi davranamayan, rollerinin gerektirdiği maskelere bürünen birey, mutsuz bir yaşama mahkum edilecektir. Bu bireylerin en güzel örneklerine Pirandello’nun söz konusu üç romanında rastlamak mümkündür: “Dışlanmış Kadın”daki Marta, “Ölü Mattia Pascal”daki Mattia Pascal (Adriano Meis) ve “Biri, Hiçbiri ve Yüzbinler”deki Vitangelo Moscarda.

Anahtar sözcükler: kahraman, roman, rol, biçim, hoşnutsuzluk, kaygı, maske, toplum.

---

* Araş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Riassunto

Luigi Pirandello e il tema dell'infelicit  nei suoi romanzi: *L'esclusa, Il fu Mattia Pascal, Uno nessuno e centomila*

Luigi Pirandello (1867-1936), uno dei pi  importanti scrittori del Teatro Italiano scrisse dei romanzi notevoli prima dei suoi drammi. I tre romanzi noti sono: L'Esclusa, Il Fu Mattia Pascal e Uno, Nessuno e Centomila. I protagonisti dei tre romanzi esprimono bene il punto di vista della vita di Pirandello. L'autore tramite i suoi personaggi parla delle fasi attraverso le quali l'uomo cerca di trovare un accordo con la vita e parla ancora dello stato d'animo in cui si trova l'uomo e delle sue angosce. L'uomo comincia a sentirsi a disagio nella forma e nel ruolo consegnatogli dalla societ , ci si sente perso ed essendo cosciente del fatto vorrebbe uscirne subito. Vorrebbe avere un'identit  propria senza maschere. Per  purtroppo non ci riesce, il rimedio sar  accettare questo ruolo e continuare a vivere. Se no la societ  l'escluder  considerandolo un malato. Quindi l'uomo essendo costretto a vivere nella forma data dalla societ , sar  condannato a essere sempre infelice. In questi tre romanzi soprannominati   possibile trovare esempi di personaggi scontenti di vivere come Marta de "L'Esclusa", Mattia Pascal (Adriano Meis) de "Il Fu Mattia Pascal" e Vitangelo Moscarda dell "Uno, Nessuno e Centomila".

Parole chiave: personaggio, romanzo, ruolo, forma, scontentezza, angoscia, maschera, societ .

Sicilya yazınının Giovanni Verga'dan sonra gelen en önemli yazarlarından biri olan Luigi Pirandello (1867-1936), roman- yk  t rlerinde yaptılar vermiş, ancak dünya yazınında daha çok tiyatroları ile  n kazanmıştır. Almanya'da eēitimini tamamlayan Pirandello, orada bulunduēu süre boyunca kültür birikimini doruklarına ulaştırmış, yazın dünyasına ilk adımı atmıştır. Yazar, İtalya'ya döndükten sonra evlenmiştir. Bu evlilik, yazın yaşamındaki en önemli dönüm noktasını oluşturur. Pirandello, karısı sayesinde insanı gözlemlemeye önem vermiş, özellikle insan psikolojisi üzerinde durmuştur. Karısı Antonietta Portulano, yaşam olayları karşısında zayıf kiřiliēe sahip bir insandır. Bu zayıflık onu akıl hastalıēına kadar sürükleyecektir. Pirandello ise, karısını bu zor günlerinde hiē terk etmemiş, aksine onu izlemiş, her hareketini ve davranışını bilimsel aēıdan deēerlendirmeye, anlamaya çalışmıştır. Karısı yazarın yaşamını g c leřtirdikēe, yazar kendini yazmaya adanmış, insan üzerinde yaptıēı yoēun gözlemler, çok önemli kahramanlar yaratmasında en büyük etken olmuştur. Pirandello'nun, yaşamdan hoşnutsuzluk duyan, kimlik bunalımı yaşayan, sosyal gerēekler karşısında arayış iēinde olan insanların öyküsünü anlattıēı en önemli romanlarından  c  *L'Esclusa* (Dışlanmış Kadın), *Il Fu Mattia Pascal* ( l  Mattia Pascal), *Uno, Nessuno e Centomila* (Biri, Hiē kimse ve

Yüz binler)'dir ve bu yapıtları insan psikolojisi üzerine yaptığı araştırmalarının sonucunda ortaya çıkmıştır.

Her bir romanın kahramanı farklı bir insan manzarasını gözler önüne sermektedir. Kahramanlar, Pirandello için sanki birer aile bireyi olmuştur. Her biri yaşamlarımızdan alınmış bireyler, yaşananların anlatılamayan yüzleridir. Ne ki, romanlarda dikkatimizi çeken nokta tüm bu kahramanların olumsuz ve mutsuz oluşudur. Yaşam onlara ne sunarsa sunsun, Pirandello'nun kahramanları yaşamın hep acı yönü karşısında yenik düşmeye mahkum birer oyuncudur. Birer oyuncudurlar, çünkü asla kendileri gibi olmayı başaramamaktadırlar. İçinde bulunmaya zorlandıkları toplum, birlikte yaşadıkları aile fertleri, dostları onları anlayamayacaktır. Herkes kendi doğrusu içerisinde yaşamaktadır, bu durum karşısında yapılacak hiçbir şey yoktur, yaşama teslim olmaktan başka.

Pirandello'yu inceleyen birçok eleştirmen onun yapıtlarında kaygı dolu insan yaşamını sergilediğini söylemektedir. İnsan amaçsızca yazgısına ve yaşamına terk edilmiş bir varlıktır sanki. Daima özünün arayışındadır, ne ki geçmişi ve toplum onun bu arayışını sonuçlandırmasını istemez gibidir. Pirandello'nun kahramanları toplum baskısına, toplumun koyduğu kurallara ve getirdiği yargılara karşı koyma çabasındadır. Bu baskı içerisinde boğulduklarını düşünen kahramanların verdikleri savaşım yersizdir. Sonuç her zaman yenilgi, mutsuzluk olacaktır. Bu yenilgi, kahramanları tuhaf tepkiler vermeye zorlar ve baskı karşısında duydukları eziklik, onları bir süre sonra deliliğe dahi sürükleyebilmektedir. Kahramanlar kendilerini, mutsuzluklarının nedenlerini anlatmaya çalışsalar da, kimse onları anlamayacaktır. Herkes başka bir gerçeklik içerisinde yaşamaktadır. Söz konusu başkalık insanlar arasındaki iletişimi yok etmiş, insanları yapayalnız ve yabancı olmaya mahkum bırakmıştır.

Luigi Pirandello, döneminin yazın akımları ve ekinsel tartışma ortamlarının dışında kalmış ve bunu özellikle istemiş bir yazardır. Ona göre, bu yalnızlık kendisine yazın özgürlüğü sağlayacak, çevresini ve yaşamı hiçbir ölçüte bağlı olmaksızın gözlemleyebilme olanağı sunacaktır. Elbette Arthur Schopenhauer, Alfred Binet, Sigmund Freud gibi düşünürlerin görüşlerinden yararlanmış, ancak bu görüşlerin hiçbir zaman kendini bağımlı kılmasına izin vermemiştir. Onu en çok ilgilendiren insan yaşamı olmuştur. Yaşam, hiç bitmeyen bir hüznün ve acı yumağıdır. Doğa gereği bir arada yaşamaya zorunlu tutulan insan, içerisinde bulunduğu toplumun kurallarını da böylelikle kabul etmek zorundadır. Ancak bu kurallar çoğu kez acımasız, kısıtlayıcı ve baskıcı olmaktadır. Kendi gerçeği içerisinde, dolayısıyla yalnız yaşamayı düşleyen Pirandello'nun kahramanları, aynı zamanda toplum içerisinde de bir rol edinme çabasındadır. Bu iki isteğin yarattığı

çatışma, Pirandello'nun kahramanlarını mutsuzluğa iten etken olmuştur. Kahramanlar daima tepkilidir, acımasız yaşam karşısında durmak, baskılara meydan okumak insanın yapması gerekendir, onlara göre. Ne ki, bu meydan okuma onları istedikleri sonuca, düşledikleri mutluluğa asla ulaştıramayacaktır. Toplum, kurallarını ve yargılarını bireye zorla kabul ettirecek, birey kabul etmemekte ısrar ettiği taktirde ise onu hasta diye nitelendirerek dışlayacaktır.

Sonuç olarak, Pirandello'nun kahramanları “...ümitsizce acı çeken, toplum denen ağın içine düşmüş, bu ağ içinde de iletişimsizlik gibi bir sorunla baş başa kalmış ve bu ağdan kurtulmaları ve onun dışında yaşamaları da olası olmayan kişilerdir.” (Uluğ, 1994: 162)

Kahramanlarını bu çatışma içerisinde anlatan Pirandello, sıkıntı duyan bireyin bilinçaltını, duygulardaki yenilgilerini, suskunluklarını, kaçışlarını, iç hesaplaşmalarını, öfkelerini ve en önemlisi de yalnızlıklarını o kadar iyi aktarır ki, çoğu kez okur kahramanın gerçek yaşamdan alınmış, öyküsü roman olmuş gerçek bir kişi olduğuna inanır. Bu çatışma, bireyin toplum karşısında bürünmesi gereken rolü unutmamasına, sürekli olarak gerçek kişiliğini, kimliğini aramasına neden olur. Bu arayış sonucunda kişi, yapayalnız olduğunu görür: arayış boşunadır. Herkesin kimliğine damga vuran ana öge aslında bellidir: yalnızlık. Pirandello bu görüşünü şöyle dile getirir: “Senin gibi kimliksiz dolaşan diğer insanlar arasına asla karışamazsın”. Kahramanlar kendilerini kabul ettirmeye çalışmakla akıntıya karşı boşa kürek çekmektedirler. Sayısız gerçeğin içerisinde yönünü kaybetmiş kahramanlar çaresiz, mutsuz bir şekilde dolaşmaktan başka bir şey yapamaz. Yaşam, bu noktada anlamsız bir döngü halini alır, insan bir hiçlik uğruna boşu boşuna çırpınmaktadır. Bu hiçlik duygusu, insanı mutsuzluğa sürükler. Pirandello kahramanlarına yapacak bir şey olmadığını hissettirerek, yine de yaşam savaşımına devam etmeleri, bu mutsuzluğa yenik düşmemeleri gerektiğini öğütler. Pirandello'ya göre bu savaşım insanı gerçek saygınlığa ulaştıracaktır.

L'Esclusa (Dışlanmış Kadın), Pirandello'nun toplum içerisindeki bireyin çatışmasını ve bilinçaltı konusunu derinlemesine incelediği romanıdır. Evli olduğu sırada kendine hayran olan bir erkeğin yolladığı mektuplara cevap verme cesaretini gösteren bir kadının, yaptığı ortaya çıkmasıyla altüst olan yaşamını, verdiği savaşımı ve bu savaşım karşısındaki yenilgisini konu alan bir yapıttır. Roman, kahraman-bilinçaltı ilişkisi üzerine kurulmuştur. 1901 yılında yayımlanmış olan bu yapıt, Pirandello'nun ilk romanıdır. İlk olması, Luigi Pirandello'nun yazın sanatında gereken olgunluğa daha erişmediğini gösterse de, yazarın insanla ve insan

psikolojisiyle ilgilenmeye başladığını kanıtlaması açısından başarılı bir romandır.

Romanın kahramanı Marta Ajala, evli olmasına karşın yaşamdan beklentileri farklı olan bir kadındır. Bu beklentiler, eşinden gereken ilgiyi göremeyince ortaya çıkar. Luigi Pirandello'nun kahramanı Marta Ajala için çizdiği portre etkileyicidir. Marta sürekli bir iç hesaplaşma içerisinde, kendi kendisi ile konuşma halindedir. Yaşamının istediği gibi olmadığını bulgulayan Marta, insanların duygu ve düşüncelerine saygı duyduğu, onu olduğu gibi kabullendiği bir yaşam düşler ve bu düşün peşinden koşmaya başlar. Ne ki, çırpınışları onu çok daha zor bir yaşama sürükleyecektir. Mutsuz ve tekdüze yaşamından çıkmaya çalışması, onu daha derin bir yalnızlığa ve mutsuzluğa itecektir. Pirandello, sürüklediği maceradan Marta'nın kendi kararlarıyla çıkmasını ister. Marta'nın kendi kendisiyle yaptığı vicdan hesaplaşmalarını, verdiği yanıtlardaki çekinceyi ortaya koyarken, çevresindeki herkesin farklı bir görüşe sahip olduğunu, herkesin olayı kendine ait bir gözle görüp değerlendireceğini anlamasını ister kahramanından.

Kahramanı sahnenin ortasına, yüzlerce kişinin karşısına koyarken, kahramanın oyun arasında perde arkasında yaptıklarını ve söylediklerini de aktarmaktan geri durmaz. Kahraman sahnede yüzüne bir maske takmış gibidir. Perde arkasına geçtiğinde ise, o maskeyi çıkarır. Bunu kimsenin fark etmediğini düşünür, oysa, yazar okuyucusunun kulağına çoktan kahramanın içini dışını fısıldamıştır bile. (Lauretta, 1976: 34)

İç gözleme yapıtlarında sık sık yer veren Pirandello, *L'Esclusa* (Dışlanmış Kadın)'dan alınan aşağıdaki paragrafta Marta'nın monologunu ve kendi kendisiyle hesaplaşmasını gözler önüne sermektedir. Evli bir kadın olan başkahraman, kendisine hayran olan soylu adamdan aldığı mektubu yanıtlaması sonucunda, kocası ve babası tarafından suçlanır ve aşağılanır. Oysa kendisi, bunları hak etmediği düşüncesindedir, en iyi çözüm belki de ölmek olacaktır:

Neden bir kurban olmak zorundaydı? Ne kazanmıştı? Bir ölü, neyi yaşatabilirdi? Yaşama hakkını kaybetmek için ne yapmıştı? Hiçbir şey. Neden öyleyse, neden herkesin adaletsizliğinin acısını çekmek zorundaydı? Yalnızca adaletsizlik de değildi: karalamalar ve huzursuzluklar. Ya haksız cezaya ne demeli? O da düzeltilemezdi artık. Kocasının ve babasının yaptıklarından sonra kim inanırdı onun masumiyetine? Acı veren bu savaşın karşılığı yoktu: artık kayıp biriydi, sonsuza dek kayıp. Masumiyeti, masumiyeti bile onu öfkeliyor, intikam diye haykırıyordu ona için için. (Pirandello, 1973: 143)

Toplumun ve çevresinin kurbanı olan Marta, artık mutsuzluğunun çözümsüz olduğunu farkındadır, yapılması gerekenin bu tekdüze yaşamı kabullenmek olduğunu anlamıştır. Buna karşılık ortaya çıkan acı gerçek de şudur: hoyratça harcanmış bir kişi, gençliği ve yaşamıdır:

Peki ya kendisi? Yaşamı, gençliği geçmişe gömülü mü kalacaktı? Bundan bir daha hiç bahsedilmeyecek miydi? Olan olup bitmiş miydi? Ölmüş müydü? Her şey onun için yok mu olmuştu artık? Başkalarını ayakta tutmak için mi yaşıyordu? Evet, elbette; kendini hoşnut hissetmeliydi belki de, yaşamdan böyle soyutlanmış, sanki kendi mezarı üzerine kurulmuş o küçük evin dingin ve tatlı halinin huzur içinde tadını çıkarma olanağını ona vermişlerdi neyse ki... en azından birazcık konuşulsa, birazcık acı duyulsaydı yitirilmiş gençliği üzerine! Bu şekilde yaşamını parçalamaları, haksız yere, gençliğini bitirivermeleri bir suçtu! Hakkında daha konuşulmayacak mıydı? (Pirandello, 1973: 135)

Romanda karşımıza çıkan iki farklı Marta vardır: herkesin tanıdığı Marta ve evli olduğu halde, başka bir adama ilgi duyması sonucunda utanç duymaya zorlanan ama bu utanca neden olan her şeye tüm gücüyle karşı duran, kimsenin tanımadığı Marta. Romanda üstün gelen, Marta'nın bilinçaltındaki bastırılmış ancak yaşanmaya değer, mutluluk verici istekleridir.

Pirandello'ya göre insan gerçek duygularını her zaman bastırmış, daima başkalarının isteklerine, toplum baskısına göre yaşamına yön vermek zorunda bırakılmıştır. Bütün bunlar bireyi mutsuzluğa iten nedenlerdir. Toplum da, Marta'ya sürekli evli bir kadın olduğunu, başka bir erkeği sevmeye hakkının olmadığını, kocasına ve eski yaşantısına dönmesi gerektiğini anımsatmaktadır. İnsan bu hoşnutsuzluk içerisinde mutlu olduğu anların farkına bile varamaz, sürekli acı çektiğine inanır: *“Bir saatlik bir acı bizi uzun süre etkiler, oysa sakın bir gün geçip gider ve hiç iz bırakmaz...”*(Pirandello, 1973: 144)

Bu acı dünyayı yazarken Pirandello, bir yandan da kahramanlarının üzüntüsüne dayanamaz ve onların bir an da olsa yaşamdan mutluluk duymaları için çabalar. Marta, yaptıklarının sonuçlarının ne kadar acı olduğunu ve geri dönüşü olmadığını bilincine varsa da, bu umutsuzluk anından küçük avuntularla, olayların geçiciliğine kendini inandırarak çıkar:

...yalnızca kendisinin, ne yaparsa yapsın, kendi yerini bulamadığı, yalnızca kendisinin, dışlanmış kadın olduğu düşüncesinin gerçekliği içine gömülmüş hissediyordu; yalnızca onun için, bir zamanki yaşamına dönmek olası olmayacaktı. Başka yaşam: başka bir yol...

Bu ona acı mı veriyordu? Hayır, gelip geçici üzüntülerdi bunlar.
(Pirandello, 1973: 144)

Toplumsal gerçeklerle insanın kendi gerçeklerinin çatışması sonucunda mutluluk zorlaşmaktadır. Kimliği oluşturan gerçekler, kimi zaman toplumsal gerçekler yüzünden bastırılır. Bu baskı ile sürekli savaşım halinde olan kimlik, değişimlere maruz kalır, roller çoğalır, üst üste maskeler takılır, gerçek kimlik bu maskelerin ağırlığından bunalır, ortaya çıkmak ister ve çoğu zaman bu savaşımında mutsuz olur.

Pirandello'nun bu görüşleri farklı bir konu ve bakış açısıyla, 1904 yılında yayınlanan ve yazın sanatının doruklarına ulaştığı üçüncü romanı *Il Fu Mattia Pascal* (Ölü Mattia Pascal) ile karşımıza çıkmaktadır. Romanın kahramanı, bir halk kütüphanesinde memur olan Mattia Pascal'dır. Evliliğinde mutsuzdur, karısının ve kayınvalidesinin baskıları ve huysuzlukları hiç bitmemektedir. Mattia bu sorunlara dayanamaz ve o yaşamı bir süreliğine orada bırakıp başka yerlere gitmeye karar verir. Kumarda para kazanmasıyla birlikte eski yaşamını unutmaya hazırlanmış bir anda, kendisini yeni bir yaşama sürükleyecek bir haber alır. Gazetelerin birinde kendi ölüm ilanına rastlar ve bu ilan sayesinde kendine yeni bir yaşam kurmaya doğru ilk adımını atar. Kendine yeni bir ad, yeni bir geçmiş yaratır. Mattia Pascal artık Adriano Meis olmuştur. Tanıştığı insanlara bu adı söylemesi kolaydır. Ancak yaşamı ve geçmişi ile ilgili sorularla karşılaştığında işi zorlaşmaktadır. Artık yaşam onun için yalandan ibaret olmak zorundadır. Bu oyunu ne kadar uzatabilecektir? Tanıştığı insanlarla kurduğu ilişkileri sürdürmek, birilerine bağlanmak, onu mutluka birçok zorlukla karşı karşıya getirecektir. Nüfusa kayıtlı olmayan, dolayısıyla yasal olmayan biridir, Adriano Meis. Her şeyiyle bir geçmiş yaratmak asla olası değildir onun için. Sosyal yaşamın kuralları onu yok edecektir, bu normlara en sonunda boyun eğmek zorunda kalacaktır. Adriano Meis rolü, ölü Mattia Pascal'ı başta mutlu etse de, eninde sonunda onu yenik düşürecek ve ona acı çektirecektir.

Toplumun ya da çevrenin baskısından yılan Marta ve Mattia Pascal gibi, Pirandello'nun kahramanları genellikle mevcut yaşamlarından kurtulup yeni bir yaşamın ya da yeni bir mutluluğun arayışı içine girerler. Ancak ulaştıkları sonuç hep düş kırıklığıdır çünkü geçmiş, yeni yaşamlarındaki her anı koşullandırmaktadır:

Kişi eninde sonunda, kendi geçmişine döner, ya da, yeniden yaşama başlamak zorunda kalır, ayrıca, toplumsal yaşamın geçmişteki yeri sanki bir yenilgi yeri, kurtulunması gereken bir düzensizlik, bir sarsıntı gibidir, çünkü geçmiş, daha doğrusu tarih, özgürlük yollarını

hep tkamış, başkahramanları daima şekilsiz, uzlaşmasız bir sessizliğe ve yokluğa terk etmiştir. (Vallone, 1962: 68)

Pirandello, Adriano Meis kahramanı ile her ne kadar aynı süreç içerisinde ikinci bir yaşama başlamanın olanaklı olduğuna okuru inandırma çabası içine girse de, bir yandan da bunun olanaksızlığını anlatmak ister. Kurumlar, sosyal çevre, hatta aileler insana kimliğini, rolünü çoktan vermişlerdir. Bu kurallaşmış kalıplardan çıkmak, insana görünüşte özgürlük hissi verse de, gerçekte olanaksızdır ve kişiyi öncekinden daha mutsuz kılacaktır:

Il Fu Mattia Pascal (Ölü Mattia Pascal)'da kişinin toplumsal yaşamdaki başarısızlığı, aynı tarihsel süreç içerisinde iki farklı yaşam sürmenin olanaksızlığı anlatılır. Yapıtta, yalnızca, belirlenmiş zamanın ve rolün dışına yenilenmiş bir kimlikle çıkmanın, kişi için olanaksız olmayışı, aynı zamanda, toplumsal ve kurumsal sürecin o kişinin yeni kimliğinin ve rolünün değişkenliğini onaylamasının olanaksızlığı da açığa çıkmaktadır. Eğer yeni kimlik ve rol bilinci, Il Fu Mattia Pascal (Ölü Mattia Pascal)'da olduğu gibi bir kale değil de meydan ise, meydan ortasında toplumsal baskı sonucunda sıkışıp kaldığında, kaleye, yani eski kimliğe, görünümüne ve role dönüş artık kaçınılmaz bir hal alır. Ancak, bu yeni kimlik bilinci, Mattia Pascal'a olduğu gibi, kendi yenilgisinin ve kendi gülünç gerçeğinin farkına vardığında, kahramanı, başladığı noktaya geri dönmeye ya da ölüme sürükleyecektir. (Mazzacurati, 1987: 62)

Adriano Meis olmanın olanaksızlığı, kahramanı önceki yaşamına geri dönmeye zorunlu kılar. Önceden Mattia Pascal kimliğiyle kütüphane görevlisi olarak çalıştığı küçük kasabaya dönen kahraman, romanın sonunda ilginç bir olayla karşılaşacaktır. Geri döndüğünde evinde karısını, kayınvalidesini kendisinin ölümü için yas tutarken bulmayı umut eden Mattia Pascal, aksine karısını başka bir adamla evlenmiş, kendine yeni bir yaşam kurmuş olarak bulur. Aslında baştan beri istediği gerçekleşmiştir: birlikte yaşamaktan usandığı o insanlardan, oturduğu o sıkıcı evden, o boğucu yaşamdan böylelikle kurtulmuştur. Ancak artık ona Mattia Pascal'ın yani kendi mezarının başında durup düşünmekten başka yapacak bir şey kalmamıştır.

Luigi Pirandello'nun *Ölü Mattia Pascal*'ın ardından kişilik çatışmalarını, rolünü, kimliğini şaşırılmış insanları anlattığı diğer bir ilginç ve anlamlı romanı da 1924 yılında yayınlanan *Uno, Nessuno e Centomila* (Biri, Hiç Kimse ve Yüzbinler)'dir. Romanın kahramanı Vitangelo Moscarda, karısının burnunun eğriliği hakkında yaptığı yorum karşısında, kendisinin hiçbir zaman istediği gibi biri olmadığına karar verir. Çünkü asla kendini karşısındaki insanlar gibi dışarıdan izleyemeyecektir. Görüntüsünü,

hareketlerini yalnızca bir ayna aracılığıyla görebilmektedir. Bu durum, başkalarının kendisi ile ilgili görüşlerini, yorumlarını anlamamasına neden olacaktır. Gerçekte kimdir? Ya da kim olmalıdır? Bu soruların cevabını aramaya çıkan Vitangelo Moscarda, yaptığı araştırma sonucunda kendisi için bir Vitangelo olduğuna inanırken, öte yandan herkes için başka bir Vitangelo olduğunu, yüz binlerce olduğunu, dolayısıyla hiç biri olmadığını bulgular. Pirandello'nun Vitangelo kanalıyla maddeler halinde aktardığı görecelik kavramı ile ilgili görüşleri gerçeği olduğu kadar, ilginçtir:

1- Başkaları için, kendimce kendim sandığım kişi değilmişim; 2- Öyleyim çünkü dışarıdan kendimi, nasıl yaşadığımı göremiyorum; 3- Kendimi dışarıdan göremediğimden, kendime bütünüyle yabancı kalıyor, yani başkalarının görüp tanıdığı herkese göre 'ben'i asla tanıyamıyorum; 4- Kendimi, bu yabancı olan 'ben'in karşısına atıp izlemek ve tanımak olanaksız; 5- Bedenim, onu dışarıdan izlediğimde, yalnızca düşsel bir görünüme dönüşecek ve bu beden içi boş, orada öylece duran, giyilmeyi bekleyen bir giysi gibi görünecektir; 6- Önemli bir başka nokta da, dışarıdan izleyeceğim bu bedeni, benim nasıl göreceğim, nasıl hissedeceğim; öyle ki, bu, bana ait olduğunu düşündüğüm bedeni, başıboş bıraktığımda, başkasının eline geçerse, bana ait olmamış gibi, yeni sahibi tarafından yepyeni bir gerçekliğe bürünecek olmasıdır; 7- Bedenim tek başına hiçbir şey ve hiç kimse değildir, bugün hafif bir esinti onu aksırtırken, yarın ise onu alıp götürebilir. (Pirandello, 1987: 33)

Pirandello, bu yapıtında da diğer romanlarında olduğu gibi, kendisiyle çatışma içerisinde olan, kendi gerçeğinin arayışında çırpınan, her şeyin yapaylığını, tüm gerçeklerin gereksiz, yalan, göreceli olduğunu kendine özgü alaylı bir yolla anlatmaya çalışan aramızdan bir insanın öyküsünü anlatmaktadır. Tüm bunlar, Pirandello'nun yaşama dair görüşleridir; romanlar, kahramanlar ve onların öyküleri bu görüşleri dile getirmek için birer araçtır yalnızca. Karısının Vitangelo'nun burnu ile ilgili söylediği sözlerden sonra Vitangelo kendisine, yaşamına farklı boyutlardan bakmaya başlar. Aslında aynı şey, hepimiz için geçerlidir. Önemli ya da önemsiz bir olay sonucunda yaşamımızı farklı açılardan değerlendirmeye başlayabiliriz ve sonuçta yaşamımıza tümüyle yabancılaşmış hissedebiliriz kendimizi. İşte bu nokta Pirandello'ya göre insana acı veren bir nokta, önemli bir andır:

Ruhumuzun alışılmış tüm yapmacıklıklarından arındığı, gözlerimizin daha keskin ve anlamlı baktığı, o iç sessizlik anlarında, kendimizi yaşamın içinde görürüz ve adeta kuru ve huzursuz bir çıplaklıkla yaşamın kendisini yaşamda görürüz; bir anda garip bir etki duyumsarız, içine düştüğümüz gerçekten farklı bir gerçek belirir önümüzde. Bu, insan görüşünün, aklının verdiği biçimlerin dışında yaşayan bir gerçektir. O iç sessizliğimizin içinde boşlukta asılıymış

gibi duran günlük yaşam, bize anlamsız ve amaçsız görünür; ve o farklı gerçek, durgun ve gizemli tatsızlığında korkunç gelir bize, çünkü tüm o yapay ve alışılmış ilişkilerimiz, duygularımız bu gerçeğin içinde dağılıverir. İçimizdeki boşluk daha da genişler, bedenimizin sınırlarını aşar, çevremizdeki boşluk halini alır. Garip bir boşluktur bu, zamanın ve yaşamın göz hapsidir sanki. Gizemin uçurumlarında gitgide derinleşen iç huzurumuzmuş hissini veren bir boşluktur. Büyük bir çabayla nesnelere normal gerçekliğini yeniden kazanmaya, bilindik ilişkilerimizi yeniden birbirine bağlamaya, düşünceleri birleştirmeye, her zamanki gibi kendimizi, yeniden canlı hissetmeye çalışırız. Ancak bu bilinen gerçekliğe, birleşen düşüncelere, bu yaşam duygusuna inancımızı yitiririz... küçük, bilindik görüntüler arasında dolaşan yaşam, artık bize gerçek değilmiş gibi görünür, mekanik bir görüntü oyunu gibidir. Öyleyse, ona nasıl önem verilmeli? Nasıl saygı duyulmalıdır? (Salinari, 1960: 112)

Pirandello'nun söz konusu kahramanları, Marta, Mattia Pascal ve Vitangelo, peşinde koştıkları kendi gerçeklerini asla bulamazlar, çünkü yaşam her şeyiyle bu arayışın bir sonuca ulaşmasını engeller. Marta, aslında gerçekten sevmediği bir erkekle yaşamını sürdürmeye devam edecek; Mattia Pascal geçmişinden kaçmaya çalışırken onun kurbanı olacak ve Vitangelo önemsiz olayları sorun haline getirip saplantılarına kapılırken kendi sağlığından olacaktır. Kahramanların her birinin karşısına daima toplum kuralları, etik anlayışı çıkar. Bu nedenle, kahramanlar ve onlarla birlikte Pirandello da acı çeker, çelişir, çatışır ve bunalıma düşer. İnsan, kendi için yaratılmış çevrenin, kalıpların içerisinde yaşamaya mahkumdur, buna karşı çıkmak olanaksızdır. Roman kahramanlarının, her birimizin çoğu zaman yaptığı gibi, yaşamda başlarına gelen olayları ve mutsuzluklarını sessizce kabullenmekten başka çareleri yoktur.

KAYNAKÇA

- ANGELINI, F. (1976). *La Letteratura Italiana- Storia e Testi*. Bari: Laterza.
- BERTACCHINI, R. (1977). *Cultura e Società nel Romanzo del '900*. Torino: Società.
- BOSCHIGGIA, E. (1986). *Guida alla Lettura di Pirandello*. Milano: Mondadori.
- DEBENEDETTI, G. (1971). *Il Romanzo del Novecento*. Milano: Garzanti.
- FLORA, F. (1964). *Storia della Letteratura Italiana, Volume V*. Verona: Mondadori.
- LAURETTA, E. (1976). *Il Romanzo di Pirandello*. Palermo: Palumbo.
- MAZZACURATI, G. (1987). *Pirandello nel Romanzo Europeo*. Bologna: Il Mulino.
- NARDELLI, F. V. (1986). *Pirandello, L'Uomo segreto*. Milano: Tascabili Bompiani.
- PETRONIO, G. (1977). *Quadro del '900 Italiano*. Palermo: Palumbo.
- PIRANDELLO, L. (1987). *Tutti i romanzi*. Milano: Mondadori Edizioni.
- RUSSO, L. (1953). *Il Noviziato Letterario di Pirandello*. Bari: Laterza.
- SALINARI, C. (1960). *La Crisi della Coscienza*. Milano: Feltrinelli.
- ULUĞ, Semra. (1994). "Pirandello: Hayat Görüşü ve Eserlerindeki Mesaj". *Gündoğan Edebiyat Dergisi*. Ankara: Gündoğan.
- VALLONE, A. (1962). *Profilo di Pirandello*. Roma: Dialoghi.
- VIRDIA, F. (1985). *Invito alla Lettura di Pirandello*. Milano: Mursia.

